

УДК 378.147:159.9

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-9\(55\)-899-910](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-9(55)-899-910)

Сірко Роксолана Іванівна доктор психологічних наук, професор, начальник кафедри практичної психології та педагогіки, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, <https://orcid.org/0000-0002-9398-6272>

Вдович Світлана Михайлівна кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри практичної психології та педагогіки, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, <https://orcid.org/0000-0003-3582-4395>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІМ ПСИХОЛОГАМ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто особливості психологічних дисциплін у професійній підготовці майбутніх психологів. Підкреслено, що психологічні дисципліни займають провідне місце у структурі вищої освіти, оскільки забезпечують не лише засвоєння теоретичних знань, але й формування практичних умінь і професійних компетентностей, необхідних для майбутньої діяльності. Визначено, що зміст психологічних курсів відзначається багатокомпонентністю та включає як фундаментальні напрями (загальна, вікова, соціальна психологія, історія психології), так і прикладні дисципліни (психодіагностика, психокорекція, консультування, психологія праці, управління, юридична психологія). Акцентується на інтеграції теорії та практики, яка реалізується через використання тренінгів, практикумів, аналізу кейсів, рольових ігор, симуляцій та навчальних практик. Наголошується на практикоорієнтованому та компетентнісному характері викладання, спрямованому на розвиток когнітивних, комунікативних, етичних та професійних компетентностей здобувачів. Особлива увага приділяється впливу сучасних викликів на зміст підготовки майбутніх психологів, зокрема війни та кризових ситуацій. Це зумовлює включення до навчальних програм військової психології, кризової психології, дисциплін, пов'язаних із посттравматичною реабілітацією та безпекою життєдіяльності. Окреслено міждисциплінарний характер психологічних дисциплін, які інтегрують знання з педагогіки, медицини, соціології та філософії, що сприяє формуванню цілісного професійного світогляду. Зазначено, що викладання психології має виражену особистісну орієнтованість: воно сприяє розвитку емпатії, критичного мислення, толерантності, рефлексії, формуванню професійної етики та готовності до міжособистісної взаємодії. У статті також підкреслено важливість використання інноваційних технологій навчання: цифрових платформ, онлайн-курсів, віртуальних тренажерів, що підсилюють

практичний аспект підготовки. Автори роблять висновок, що психологічні дисципліни мають значний розвивальний потенціал, сприяють становленню майбутнього фахівця як високопрофесійної, морально зрілої та соціально відповідальної особистості. Їх особливістю є поєднання академічних знань із практикою, адаптація до актуальних суспільних викликів, орієнтація на розвиток особистості студента та готовність до професійної діяльності в умовах змінного соціокультурного середовища.

Ключові слова: психологічні дисципліни; професійна підготовка; майбутні психологи; компетентнісний підхід; інтеграція теорії і практики; міждисциплінарність; практикоорієнтоване навчання; інноваційні технології; особистісний розвиток.

Sirko Roksolana Ivanivna, Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of the Department of Practical Psychology and Pedagogy, Lviv State University of Life Safety, Lviv, <https://orcid.org/0000-0002-9398-6272>

Vdovych Svitlana Mykhailivna PhD (Pedagogy), Senior Researcher, Associate Professor of Practical Psychology and Pedagogy Department, Lviv State University of Life Safety, Lviv, <https://orcid.org/0000-0003-3582-4395>

PECULIARITIES OF TEACHING ACADEMIC DISCIPLINES TO FUTURE PSYCHOLOGISTS IN HIGHER EDUCATION

Abstract. The article examines the specific features of psychological disciplines in the professional training of future psychologists. It is emphasized that psychological courses occupy a key place within higher education, as they provide not only theoretical knowledge but also the development of practical skills and professional competences essential for future professional activity. It is highlighted that the content of psychological disciplines is multi-component and includes both fundamental fields (general, developmental, social psychology, history of psychology) and applied areas (psychodiagnostics, psychocorrection, counseling, work psychology, management psychology, legal psychology). Special attention is paid to the integration of theory and practice, which is implemented through trainings, workshops, case studies, role-playing games, simulations, and practical training. The practice-oriented and competence-based character of psychological education is underlined, aimed at the development of cognitive, communicative, ethical, and professional competences. The influence of contemporary challenges, in particular war and crisis situations, on the structure and content of training is analyzed. This has led to the inclusion of disciplines such as military psychology, crisis psychology, post-traumatic rehabilitation psychology, and life safety psychology in educational programs. The interdisciplinary nature of psychological disciplines is outlined, as they integrate knowledge from pedagogy, medicine, sociology, and philosophy, contributing to the formation of a

holistic professional worldview. It is noted that psychological education is strongly student-centered, fostering the development of empathy, critical thinking, tolerance, self-reflection, professional ethics, and readiness for interpersonal interaction. The use of innovative learning technologies, including digital platforms, online courses, and virtual simulators, is emphasized as a means of strengthening the practical dimension of training. The article concludes that psychological disciplines possess significant developmental potential and contribute to the formation of future psychologists as highly professional, morally mature, and socially responsible individuals. Their distinctive features are the integration of academic knowledge with practice, adaptation to current social challenges, orientation towards personal development, and preparation for professional activity in a rapidly changing sociocultural environment.

Keywords: psychological disciplines; professional training; future psychologists; competence-based approach; integration of theory and practice; interdisciplinarity; practice-oriented learning; innovative technologies; personal development.

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутніх психологів є стратегічно важливим завданням сучасної вищої школи, оскільки від якості їхньої освіти залежить у майбутньому ефективність надання психологічної допомоги різним верствам населення. Особливої актуальності, зважаючи на те, що в Україні вже четвертий рік тривають активні бойові дії, набуває професійна підготовка фахівців до кризової психологічної допомоги, які допомагатимуть людям (учасникам бойових дій та їхнім родинам, внутрішньо переселеним особам і біженцям, особам, що проживають у зоні бойових дій, у тому числі дітям, людям похилого віку, особам з інвалідністю, вразливим верствам населення, медичним працівникам, рятувальникам, волонтерам, які зазнали травматичного впливу війни) переживати втрати, психологічні травми, катастрофи чи будь-які інші стресові події, стабілізувати їхній емоційний стан, надавати психологічну підтримку і допомогу в складних життєвих ситуаціях. Війна та пов'язані з нею соціальні виклики і психологічні проблеми населення вимагають від викладачів вищої освіти перегляду змісту і методів викладання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми викладання психології досліджували М. Матяш, Л. Осадча, Л. Прудка, О. Созонюк, Н. Тертична, О. Туманова та ін. Актуальні питання методики викладання психології розглядали Л. Ляховець, В. Семиченко, Д. Супрун. Різноманітні аспекти використання інноваційних педагогічних технологій і методів викладання психології вивчали Л. Лебедик, В. Стрельников, М. Стрельников, Т. Ткачук, А. Шейко та ін.

Мета статті – проаналізувати особливості викладання психологічних дисциплін майбутнім психологам, визначити проблеми й окреслити шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна підготовка майбутніх психологів передбачає вивчення таких базових дисциплін, як

«Загальна психологія», «Вступ до спеціальності», «Вікова психологія», «Історія психології». Важливим також є засвоєння знань із дисциплін «Психодіагностика», «Експериментальна психологія», «Основи психокорекції», «Основи психологічного консультування», «Психологічна експертиза в різних галузях», «Психогігієна та психопрофілактика», «Анатомія та фізіологія ЦНС», «Основи клінічної психології та патопсихології», «Психофізіологія та психосоматика», «Основи дефектології та психіатрії», «Психологія девіантної й адиктивної поведінки», «Методика викладання психології», «Психологія спілкування», «Соціальна психологія», «Юридична психологія», «Психологія управління», «Психологія праці», «Психологія професійного ризику та прийняття рішень», «Психологічні технології роботи з персоналом». Ці навчальні дисципліни формують ядро професійної підготовки майбутніх психологів, забезпечують теоретичну базу для розуміння ними психічних явищ і процесів.

У часі війни надзвичайно актуальною стала безпекова складова професійної підготовки майбутніх фахівців. Так, у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності розроблено освітню програму «Екстремальна та кризова психологія», метою якої є «підготовка висококваліфікованих конкурентоспроможних бакалаврів із необхідними компетенціями для роботи у повсякденних, особливих та екстремальних умовах; особливим інтересом та знаннями у певних галузях психології кризи та травми; практичними навичками психопрофілактики та посттравматичної реабілітації, які б сприяли оптимізації діяльності фахівців ризиконебезпечних професій» [Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія». URL: https://drive.google.com/file/d/1OqNVmVyEYGy_3e-rNkZtycBYeC9gwuZL/view]. Ця освітня програма, окрім зазначених вище, передбачає вивчення майбутніми психологами дисциплін, пов'язаних із проблемами безпеки життєдіяльності, наданням психологічної допомоги населенню і фахівцям ризиконебезпечних професій у кризових ситуаціях та проведенням психологічної реабілітації, а саме: «Військова психологія», «Медицина надзвичайних ситуацій», «Психологія діяльності в особливих умовах», «Психологія кризових ситуацій», «Психологія безпеки», «Психологічне забезпечення силових структур», «Віктимологія та психологія насильства», «Психологія життєстійкості», «Психосоціальний супровід при травмі», «Психологія посттравматичної реабілітації та реадaptaції».

Професійна підготовка психолога для роботи в екстремальних умовах передбачає такі умовні блоки:

- «базова теоретична підготовка (загальнотеоретична та спеціальнотеоретична) – вивчення класичних психологічних дисциплін, що здійснюються традиційними методами (лекції; семінарські, практичні та лабораторні заняття; написання курсових та кваліфікаційних робіт);

- базова практична підготовка – опанування прикладних навичок і вмінь, яке здійснюється в активних та інтерактивних формах навчальної роботи (участь у тренінгах, воркшопах, майтер-класах, практичних семінарах та дискусіях);

– професійно-екстремальна підготовка – оволодіння знаннями та навичками психологічних технологій професійної діяльності в екстремальних ситуаціях, які формуються в процесі викладання спеціалізованих навчальних дисциплін, практичних занять на базі психолого-тренувального полігону та навчальних практик [Сірко Р. І. Концептуальна модель професійної підготовки майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби до діяльності в екстремальних умовах. Теоретичні і прикладні проблеми психології. Сєверодонецьк, 2017. № 3 (44). Т. 2. С. 119–126., с. 123–124].

У викладанні навчальних дисциплін майбутнім психологам ефективними є компетентнісний, діяльнісний, інтегративний та проблемно орієнтований підходи.

Так, *компетентнісний підхід* забезпечує конкурентоспроможність майбутніх психологів на ринку праці, орієнтує їх на практичні результати, зокрема не лише забезпечує засвоєння знань, а й формує в них систему професійних компетентностей, які є основою готовності до практичної діяльності: когнітивних (теоретичні знання про психологічні поняття, теорії, методи); практичних (застосування на практиці психодіагностичних методик, консультування, проведення тренінгів та психокорекції); соціально-комунікативних (розвиток емпатії, сенситивності, комунікативних навичок, навичок командної взаємодії); етичних (дотримання принципів конфіденційності, професійної етики та відповідальності).

Діяльнісний підхід передбачає активну діяльність майбутніх психологів у процесі навчання, що сприяє глибокому засвоєнню знань через власний досвід, формує практичні навички і розвиває професійне мислення. Саме тому так важливо залучати їх до участі та проведення тренінгів, аналізу практичних кейсів, використовувати інтерактивні методи навчання, розвивати вміння аналізувати власні дії та дії клієнтів, включати здобувачів освіти у реальні професійні ситуації під час навчальних практик, створювати належні умови для саморефлексії й саморозвитку.

Інтегративний підхід забезпечує поєднання різних знань, методів і видів діяльності для формування цілісної системи професійної підготовки майбутніх психологів, завдяки чому в них формується системне мислення, вміння працювати з багатовимірними явищами, готовність до міждисциплінарної взаємодії. Передусім слід інтегрувати теоретичні та практичні психологічні дисципліни, використовувати міждисциплінарні зв'язки (між психологією та педагогікою, медициною, соціологією, філософією, математикою та ін.), поєднувати різноманітні методи навчання, комплексно розглядати психологічні явища і проблеми.

Проблемно орієнтований підхід полягає у тому, що навчання вибудовується навколо реальних або змодельованих проблемних ситуацій, які вимагають пошуку оптимального розв'язання. Таким чином у майбутніх психологів стимулюється активне мислення, формується здатність до професійної

творчості, відбувається підготовка до роботи у складних реальних умовах. З цією метою доцільно аналізувати різноманітні проблемні випадки та шукати шляхи їх вирішення, формувати у майбутніх психологів навички діагностування проблеми, пошуку методів дослідження та способів надання психологічної допомоги, розвивати критичне мислення і навички прийняття рішень у ситуаціях невизначеності, навчати застосовувати індивідуальний підхід до клієнтів та знаходити різні способи розв'язання проблеми.

Щоб забезпечити ефективність навчання, викладачі закладів вищої освіти повинні досконало володіти методикою викладання психологічних дисциплін. В. Семиченко визначає такі головні завдання методики викладання психології: визначення місця та ролі навчальної дисципліни в загальному змісті та структурі навчального процесу; переклад інформації з мови науки на мову дидактичної системи (відбір необхідних фактів і теоретичних положень для вивчення, аналіз щодо їх доступності для розуміння студентами, визначення логіки викладання навчального матеріалу); відбір необхідного і достатнього обсягу навчальної інформації; визначення інваріантної і варіативної складових навчальної дисципліни; поєднання та доцільне співвідношення теорії та практики у процесі вивчення дисципліни (проведення як лекційних та семінарських, так і практичних і тренінгових занять, а також участь здобувачів освіти у різноманітних майстер-класах, психологічних майстернях, виробнича практика тощо); визначення оптимального співвідношення годин, відведених на аудиторну та самостійну роботу; визначення логіки подання навчального матеріалу (індуктивної, дедуктивної, змішаної); визначення вимог до основних форм організації навчально-виховного процесу, конкретизація особливостей їх використання в різних освітніх програмах, на різних рівнях загальноосвітньої та професійної підготовки; виявлення резервів підвищення навчальної активності студентів, причин виникнення труднощів студентів при засвоєнні навчального матеріалу; визначення системи контролю знань і якості професійної підготовки студентів; виявлення структури діяльності викладача вищої школи і висунення вимог до його дій; експертиза окремих видів, форм, засобів, прийомів педагогічної діяльності (як традиційних, так і інноваційних); відбір змісту, структурування інформації і дій викладача відповідно до особливостей аудиторії; встановлення міжпредметних зв'язків з іншими навчальними дисциплінами, використання їх можливостей для поглиблення психологічних знань; поєднання в єдину систему всіх компонентів педагогічного процесу (цілей, завдань, суб'єктів, засобів, результату); створення основи для індивідуальної творчості як викладачів, так і студентів [Семиченко В. Методика викладання психології як предмет наукового аналізу. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: Зб. наук.праць. 2018. Вип. 12. С. 130–140. DOI: <https://doi.org/10.18372/2411-264X.12.12923>].

Особливої уваги потребує відбір змісту навчального матеріалу, який повинен враховувати оптимальне співвідношення між теорією і практикою,

інтегрувати новітні наукові досягнення та забезпечувати міждисциплінарні зв'язки. Нині, зважаючи на значення та необхідність практичної підготовки майбутніх психологів, в освітньому процесі все більша роль відводиться проведенню тренінгів, практикумів, практичній роботі з реальними кейсами. «Ефективність тренінгових занять забезпечується їхньою інтерактивністю. Це можуть бути індивідуальні або групові завдання чи вправи, різноманітні рольові та ділові ігри, створення і застосування на практиці нових моделей поведінки у різних ситуаціях спілкування, випробування різноманітних стратегій та стилів спілкування, особливо в конфліктних ситуаціях. Під час тренінгу його учасники, які почасти опиняються поза зоною комфорту, тому часто емоційно проживають певні ситуації, змушені імпровізувати і приймати непритаманні для них нестандартні рішення та мають змогу самостійно аналізувати власну поведінку, обговорювати ситуацію з іншими учасниками тренінгу, взаємодіяти з ними, мобілізувати всі свої можливості та творчі здібності» [Вдович С. М., Зельман Л. Н. Формування навичок безконфліктного професійного спілкування майбутніх фахівців сфери «людина – людина» шляхом тренінгу комунікативності. Перспективи та інновації наук (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2022. № 4 (9). С. 64–74. DOI : [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-64-74](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-64-74). URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/1374/1371>, с. 67–68].

У Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності передбачено вивчення дисципліни «Основи психокорекції», «Технологія психотренінгу», «Основи психологічного консультування» та проведення ряду соціально-психологічних тренінгів: «Тренінг комунікативності», «Мотиваційний тренінг», «Тренінг саморегуляції», «Тренінг особистісного зростання», «Тренінг гендерної рівності», а також фахова ознайомлювальна, навчальні та переддипломна практики, які формують практичні навички роботи з людьми різних вікових категорій, а також сприяють розвитку необхідних професійних якостей і «soft skills» здобувачів освіти. Окрім цього, завдяки активній співпраці з іншими освітніми закладами і науковими установами, бізнес-структурами, психолого-реабілітаційними центрами, практикуючими психологами і психотерапевтами курсанти і студенти мають можливість поглиблювати знання й удосконалювати професійні навички, беручи участь у різноманітних заходах, що проводяться в університеті й установах партнерів: стажуваннях, навчаннях і майстер-класах із тілесної терапії, маскотерапії, глинотерапії, арттерапії, точкового масажу як способу розвитку стресостійкості; навчальних заняттях і тренінгах щодо розпізнавання впливу травми, сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, з відпрацювання навичок надання екстреної психологічної допомоги при гострих стресових станах (нервові тремтіння, ступор, агресія, плач, істерика, рухове збудження, апатія, горе) в умовах збройного конфлікту, психологічної допомоги у кризі, подолання стресу через мистецтво, самопізнання через арттерапію, розпізнавання й управління емоціями, застосування психотерапев-

тичних методів у психологічному консультуванні, розвитку толерантності; гостьових лекціях; науково-практичних конференціях, семінарах, вебінарах та зустрічах-презентаціях за участю стейкхолдерів; волонтерських практиках та ін. Це дає можливість здобувачам освіти краще враховувати потреби ринку праці, знайомитися з новітніми досягненнями психологічної науки і практики, відпрацьовувати і вдосконалювати навички діагностики, консультування та проведення психологічних тренінгів, таким чином формуючи власну професійну компетентність і водночас розвиваючи особистісні якості.

Л. Осадча наголошує на необхідності розвитку особистості студента, саме тому психологічні знання повинні мати прикладний характер і виконувати функцію формування світогляду особистості, а отже, методика викладання психології має відповідати таким вимогам: «По-перше, методи і прийоми навчання повинні стимулювати активну пізнавальну, особливо розумову, діяльність студента. По-друге, контроль процесу навчання та оцінки його результатів повинні проводитися не з таким формальним і випадковим показниками, як уміння студента відтворювати ті або інші завчені знання, а за більш істотним – вміння використовувати знання при аналізі та оцінці реальних явищ, поясненню яких служать ці знання. По-третє, навчання не повинно зводитися до повідомлення наукових знань у готових формулюваннях для пасивного сприйняття і безпосереднього запам'ятовування їх студентами, а представляти навчальні завдання, які студенти повинні навчитися вирішувати. По-четверте, методика навчання повинна будуватися з урахуванням того, що знання, вміння та навички, перш ніж стати засвоєними, повинні пройти відпрацювання у зовнішньому, матеріальному плані, стати внутрішнім надбанням особистості» [Осадча, с. 88].

Викладання психологічних дисциплін доцільно спрямовувати на розвиток у здобувачів освіти емпатії, сенситивності, критичного мислення, комунікативних навичок, толерантності, навичок психологічної саморефлексії (ведення щоденника самоспостереження, участь у супервізіях), формування етичних норм і цінностей (ознайомлення студентів із професійними стандартами й етичним кодексом психолога, аналіз морально-етичних проблем).

Сучасне викладання психологічних дисциплін, окрім традиційних форм і методів, передбачає активне використання інтерактивних та інноваційних форм і методів (дискусій, рольових ігор, аналізу ситуацій (case study), мозкового штурму), новітніх технологій і цифрових ресурсів (онлайн-платформ, віртуальних тренажерів і симуляторів, електронних тестів), які дозволяють максимально наблизити навчання до умов реальної практики. О. Созонюк визначає такі методи навчання здобувачів у викладанні психологічних дисциплін: «проблемна та ігрова технології, технології колективної і групової діяльності, імітаційні методи активного навчання, методи аналізу конкретних ситуацій, метод проектів, навчання у співпраці, креативне навчання, освітня проектна діяльність, лекція-бесіда, лекція-візуалізація і т. д.». До інтерактивних

методів навчання дослідниця відносить: «метод проблемного викладу; презентації; дискусії; кейс-стаді; роботу в групах; метод мозкового штурму; метод критичного мислення; ділові ігри; рольові ігри та ін.» [Созонюк О. Методичні аспекти викладання психології в системі фахової підготовки здобувачів вищої освіти. Збірник наукових праць РДГУ. 2021. Вип. 17. С. 129–134. DOI: <https://doi.org/10.35619/prapr.v1i17.250>, с. 131]. Вчена наголошує на необхідності позитивних трансформацій при викладанні психологічних дисциплін, які полягають у «сучасному моделюванні, організації нестандартних лекційних, практичних, семінарських занять; індивідуалізації засобів навчання психології; використанні кабінетного, групового і додаткового навчання; факультативного, за вибором студентів, поглиблення знань; проблемно-орієнтованого навчання; науково-експериментального навчання при вивченні нового матеріалу; розробці нової системи контролю оцінки знань; застосуванні комп'ютерних, мультимедійних технологій і навчально-методичної продукції нового покоління» [Созонюк, с. 133].

Окрім цього, зважаючи на соціально-політичну ситуацію в Україні та світі (пандемія COVID-19, бойові дії України), викладачам доводиться адаптувати освітній процес до дистанційного формату, що може, з одного боку, відкривати нові можливості, а з іншого – створювати певні труднощі, особливо коли йдеться про практичні та тренінгові психологічні заняття, де передбачається жива взаємодія і комунікація.

У процесі викладання психологічних дисциплін у викладачів можуть виникати проблеми, зумовлені недостатністю практичної підготовки здобувачів освіти через обмежений доступ до реальних клієнтів і кейсів під час навчання, обмеженнями матеріально-технічної бази (нестача обладнання для психодіагностики, відсутність доступу до сучасних психодіагностичних методик), необхідністю інтеграції в освітній процес нових наукових відкриттів та новітніх психотерапевтичних підходів і методів (застарілий зміст окремих навчальних програм, брак новітньої літератури, можливостей та часу на професійне самовдосконалення, якісне стажування та підвищення кваліфікації, обмежений доступ до зарубіжного досвіду), великими енергетичними та психо-емоційними затратами на викладання психологічних дисциплін (емоційне вигорання, очікуваний студентами психотерапевтичний характер відносин з викладачами, необхідність подолання власної суб'єктності, врахування, попередження, подолання пізнавальних, вікових та ціннісних бар'єрів студентів [Семиченко, с. 136], багатоаспектність професійної діяльності та необхідність постійного підвищення кваліфікації тощо).

Ефективному навчанню можуть заважати також мотиваційні бар'єри студентів, спричинені їхнім недостатнім інтересом до глибокого вивчення теорії та нерозумінням її зв'язків із практикою, упередженнями та стереотипами щодо практичної психології загалом. Це актуалізує необхідність пошуку викладачами нових підходів до стимулювання навчальної активності здобувачів освіти. Окрім

цього, на студентів можуть негативно впливати великий обсяг інформації, яку потрібно опрацювати і засвоїти, їх залучення до емоційних переживань, невідповідність отриманих знань їхньому життєвому досвіду, власні не пропрацьовані психологічні проблеми, сформовані раніше упередження та стереотипи, несформованість життєвих цінностей, комунікативних навичок тощо.

Зважаючи на це, до викладачів психологічних дисциплін ставляться високі вимоги: бути водночас професіоналом у своїй справі, науковцем і частково психотерапевтом для студентів, добре орієнтуватися у широкому колі дотичних до психології наукових галузей, мати високий рівень культури, критичне мислення, бути емпатійним, сенситивним, толерантним, делікатним у взаємодії зі студентами чи колегами, об'єктивним, відкритим до людей та нових знань, емоційно стабільним, володіти прийомами саморегуляції та самоорганізації, комунікативними навичками, дотримуватися морально-етичних принципів та ін. В сучасних умовах освітньої діяльності суттєво змінилося призначення викладача. Погоджуємося з думкою Л. Осадчої про те, що «роль викладача трансформується в роль організатора навчальної діяльності студента, а не людини, яка в буквальному сенсі вчить його, передаючи в ході викладання свої знання. Викладач психології організовує навчальну діяльність студента таким чином, щоб він не пасивно сприймав і поглинав текст навчального матеріалу або слова викладача, а активно мислив, мав необхідну наукову інформацію з того чи іншого джерела. Тому викладач психології ... є організатором навчальної діяльності студента і на лекції, і в процесі самостійної роботи, і на практичних та лабораторних заняттях. Завдяки такій організації студент є не пасивним споживачем інформації, а її активним «добувачем» і виробником» [Осадча Л. Ю. Педагогічні аспекти викладання загальної психології в медичному коледжі: специфіка, цілі та методика викладання. Вісник Національного університету оборони України. 2022. № 1 (65). С. 86–92. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-22-65-1-86-92>, с. 87–88].

Існуючі проблеми у викладанні психологічних дисциплін та високі вимоги до викладачі потребують удосконалення процесу викладання, а саме:

- гуманізації освітнього процесу, подальшого розвитку партнерської взаємодії викладача і студента (застосування наставництва, тьюторства);
- вивчення і впровадження міжнародного досвіду (адаптація зарубіжних практик та навчальних курсів);
- удосконалення системи підвищення кваліфікації викладачів (участь у соціально-психологічних тренінгах, конференціях, семінарах, стажуваннях, у тому числі міжнародних);
- розширення можливостей навчальних практик здобувачів освіти (співпраця з психологічними центрами, школами, лікарнями, підприємствами, розширення бази для проходження навчальної та виробничої практики, вивчення досвіду відомих психологів і психотерапевтів, які працюють у різних напрямках психотерапії);

– залучення студентів до участі у наукових дослідженнях та проєктах, пов'язаних із їхньою майбутньою професійною діяльністю.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, викладання психологічних дисциплін має такі особливості: багатокomпонентність та структурна різноманітність, які забезпечують формування у здобувачів цілісного уявлення про психіку та закономірності її розвитку; поєднання теорії та практики, що дозволяє студентам опрацьовувати діагностичні, консультативні та корекційні методики в реальних чи змодельованих умовах; адаптація до сучасних викликів, що розширює традиційну структуру підготовки психологів, орієнтуючи її на роботу в екстремальних умовах; компетентнісний характер викладання психологічних дисциплін, яке спрямоване не лише на засвоєння знань, а й на формування професійних компетентностей: когнітивних, практичних, комунікативних, етичних, що забезпечує готовність майбутніх психологів до роботи з клієнтами та різними професійними групами; інтерактивність і практикоорієнтованість, що дозволяє студентам здобувати власний досвід і розвивати навички професійної взаємодії; міждисциплінарність, яка сприяє розвитку системного мислення та здатності до міждисциплінарної взаємодії; орієнтація на розвиток особистості майбутнього фахівця (емпатії, критичного мислення, толерантності, сенситивності, уміння до саморефлексії, формування професійної етики та світогляду); використання інноваційних технологій (цифрових ресурсів, віртуальних тренажерів, онлайн-курсів і симуляторів), що підсилює практичний аспект підготовки; високі вимоги до особистості викладача, який має бути не лише носієм знань, а й організатором навчальної діяльності, фасилітатором, наставником, частково – психотерапевтом для студентів, що вимагає від нього глибоких фахових і особистісних якостей.

Професійна підготовка майбутніх психологів вимагає поєднання науково обґрунтованого змісту, сучасних методів навчання та спрямованості на формування їхніх професійно важливих якостей. Подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення окремих методів і технологій у формуванні професійної компетентності психолога.

Література:

1. Вдович С. М., Зельман Л. Н. Формування навичок безконфліктного професійного спілкування майбутніх фахівців сфери «людина – людина» шляхом тренінгу комунікативності. Перспективи та інновації наук (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2022. № 4 (9). С. 64–74. DOI : [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-64-74](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-64-74). URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/1374/1371>
2. Осадча Л. Ю. Педагогічні аспекти викладання загальної психології в медичному коледжі: специфіка, цілі та методика викладання. Вісник Національного університету оборони України. 2022. № 1 (65). С. 86–92. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-22-65-1-86-92>
3. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія». URL: https://drive.google.com/file/d/1OqNVmVyEYGy_3e-rNkZtycBYeC9gwuZL/view
4. Семиченко В. Методика викладання психології як предмет наукового аналізу. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: Зб. наук.праць. 2018. Вип. 12. С. 130–140. DOI: <https://doi.org/10.18372/2411-264X.12.12923>

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 9(55) 2025

5. Сірко Р. І. Концептуальна модель професійної підготовки майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби до діяльності в екстремальних умовах. Теоретичні і прикладні проблеми психології. Сєвєродонецьк, 2017. № 3 (44). Т. 2. С. 119–126.

6. Созонюк О. Методичні аспекти викладання психології в системі фахової підготовки здобувачів вищої освіти. Збірник наукових праць РДГУ. 2021. Вип. 17. С. 129–134. DOI: <https://doi.org/10.35619/praprv.v1i17.250>

References:

1. Vdovych, S. M., Zel'man, L. N. (2022). Formuvannya navychok bezkonfliktnoho profesiinoho spilkuvannya maibutnikh fakhivtsiv sfery «liudyna – liudyna» shliakhom treninhu komunikatyvnosti [Formation of non-conflict professional communication skills of future “human–human” specialists through communicative training]. *Perspektyvy ta innovatsii nauk (Seriiia «Pedahohika», Seriiia «Psykhologhiia», Seriiia «Medytsyna»)*, 4 (9), 64–74. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-64-74](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-64-74). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/1374/1371> [in Ukrainian].

2. Osadcha, L. Yu. (2022). Pedahohichni aspekty vykladannia zahalnoi psykhologhii v medychnomu koledzhi: spetsyfika, tsili ta metodyka vykladannia [Pedagogical aspects of teaching general psychology in a medical college: specifics, goals and teaching methods]. *Visnyk Natsional'noho universytetu oborony Ukrainy*, 1 (65), 86–92. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-22-65-1-86-92> [in Ukrainian].

3. Osvitnio-profesiina prohrama «Ekstremalna ta kryzova psykhologhiia» [Educational-professional program “Extreme and crisis psychology”]. URL: https://drive.google.com/file/d/1OqNVmVyEYGy_3e-rNkZtycBYeC9gwuZL/view [in Ukrainian].

4. Semychenko, V. (2018). Metodyka vykladannia psykhologhii yak predmet naukovooho analizu [Methods of teaching psychology as a subject of scientific analysis]. *Visnyk Natsional'noho aviatsiinoho universytetu. Seriiia: Pedahohika. Psykhologhiia: Zbirnyk naukovykh prats*, 12, 130–140. DOI: <https://doi.org/10.18372/2411-264X.12.12923> [in Ukrainian].

5. Sirko, R. I. (2017). Kontseptualna model' profesiinoy pidhotovky maibutnikh psykhologhiv operatyvno-riatuval'noi sluzhby do diial'nosti v ekstremal'nykh umovakh [Conceptual model of professional training of future psychologists of the rescue service for activity in extreme conditions]. *Teoretychni i prykladni problemy psykhologhii*, 3 (44), Vol. 2, 119–126. Sievierodonetsk [in Ukrainian].

6. Sozoniuk, O. (2021). Metodychni aspekty vykladannia psykhologhii v systemi fakhovoi pidhotovky zdobuvachiv vyshchoi osvity [Methodical aspects of teaching psychology in the system of professional training of higher education students]. *Zbirnyk naukovykh prats RDHU*, 17, 129–134. DOI: <https://doi.org/10.35619/praprv.v1i17.250> [in Ukrainian].